

Jyllandsposten och islamofobin

- en postkolonial studie av diskursen om muslimer som
”de Andra”

Abstract

Efter den 11 september 2001 har det i väst blivit mer accepterat att göra negativa uttalanden om islam och muslimer i diskurser. Vår tes är att ledarsidorna i Jyllandsposten är ett exempel på en sådan diskurs där muslimer framställts som de Andra och ses som fundamentalt olika ”danskarna”. Syftet med denna studie är att undersöka diskursen om islam/muslimer på Jyllandspostens ledarsidor år 2000-2005. Detta görs genom en kritisk diskursanalys, utifrån postkolonial teori. Vi undersöker även om diskursen kan sägas vara en rasifierad diskurs, och hur diskursen har förändrats sedan år 2000. Slutsatsen blir att muslimer ofta framställs som en problemtyngd och svårintegrerad grupp. Diskursen har också ändrat karaktär och blivit mer inriktad på assimilation istället för integration och det talas mycket om skillnaderna mellan det ”civiliserade” väst och det ”ociviliserade” öst, enligt en rasifierad diskurs. Att dessa framställningar har normaliserats är publiceringen av Muhammedkarikatyterna år 2005 ett tecken på.

Nyckelord: islamofobi, kulturrasism, rasifierad diskurs, Jyllandsposten, Muhammedkarikatyterna, postkolonialism, de Andra

Antal tecken: 69 918

Innehållsförteckning

1	Teori och metod	1
1.1	Inledning.....	1
1.2	Syfte och frågeställning.....	1
1.3	Teori och analysmodell	2
1.4	Metod och material.....	3
1.5	Avgränsning	4
1.6	Sökmetod och kvantitativt inslag	5
2	Historisk bakgrund: Muslimer som de andra.....	7
2.1	”Det muslimska hotet”	7
2.2	Muslimer som den Andra i nyhetsjournalistiken	8
2.3	Dansk integrationspolitik – en översikt.....	9
3	Analys.....	10
3.1	Diskurs om integration	10
3.1.1	Integration som assimilation	10
3.1.2	Rädsla för en islamifiering av Danmark	12
3.1.3	Invandrare som ”utnyttjare av välfärdssystemet”	14
3.1.4	”Bra” och ”dåliga” invandrare	16
3.1.5	Positiva undantag	17
3.2	Öst versus väst – en kamp mellan civilisationer?	19
3.2.1	Kristendom och islam – ett möte med förhinder?	19
3.2.2	Bilden av muslimska kvinnor.....	23
3.2.3	Yttrandefriheten och Muhammedkarikatyrerna.....	24
4	Slutsatser.....	26
4.1	Förändring av diskursen	26
4.2	Avslutning	26
5	Referenser.....	28

1 Teori och metod

1.1 Inledning

Invandrings- och integrationspolitik har varit mycket omdebatterat i Danmark de senaste åren. Detta har gått hand i hand med en markant åtstramning av flyktingpolitiken under inflytande av det främlingsfientliga partiet Dansk Folkeparti. Masoud Kamali, forskare och den svenska regeringens utredare i frågor kring makt och integration, hävdar att det skett en markant ökning av islamofobiska attityder sedan den 11 september 2001 i många av Europas länder (Kamali i Loomba, 2006:11). Även nätverket Sverige Mot Rasism menar att islamofobin ökat (Sverige Mot Rasisms hemsida).

Ett antagande som ligger till grund för vår studie är att muslimer och islam framställs på ett negativt sätt i den danska tidningen Jyllandsposten, inte minst genom publiceringen av Muhammedkarikatyrerna (JP 30/9-05) där profeten Muhammed bland annat avbildades med en bomb i turbanen. Enligt vissa forskare är Jyllandsposten mycket pådrivande i förstärkningen av ett ”vi/dom-tänkande”, där ”dom” ofta blir synonymt med muslimer (Kamali i Loomba, 2006:11). Vi menar, i likhet med många postkoloniala teoretiker, att dagens rasistiska diskurs främst utmärks av en retorik som fokuserar på ”kulturskillnader” istället för som tidigare på ”rasmässiga” skillnader i biologisk mening (de Los Reyes m fl, 2003:19). Detta kan även betecknas *kulturrasism*. Förutom att islam och muslimer skildras negativt förekommer en polarisering mellan islam och väst, där islam representerar den ”ociviliserade” världen, medan Väst symboliserar demokrati och mänskliga rättigheter.

Vår studie kommer att inledas med ett kapitel om teori och metod, det vill säga postkolonialism och diskursanalys. Kapitel två ger en historisk bakgrund till hur muslimer har setts som den Andra och hur detta lever kvar i nyhetsjournalistiken idag. I kapitel tre kommer diskursen i Jyllandspostens ledarartiklar att analyseras och avslutningsvis sammanfattar vi våra resultat där vi även gör ett försök till att se om det skett en förändring av diskursen i kapitel fyra.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie är att visa hur diskursen om islam och muslimer ser ut och har sett ut i tidningen Jyllandsposten. Vår tes är att Jyllandsposten även före

publiceringen av Muhammedkarikatyrerna haft en diskursiv praktik där invandrare och särskilt muslimer som grupp beskrivits nedsättande. Kamali hävdar att det inte var en slump att just Jyllandsposten tog initiativ till att publicera Muhammedkarikatyrerna då Jyllandsposten är den danska dagstidning som står närmast det främlingsfientliga partiet Dansk Folkeparti rent ideologiskt (Kamali i Loomba, 2006:11). Vi avser dock inte ta ställning till om det var rätt eller fel att publicera karikatyrerna.

Målet är också att försöka se om det har skett en förändring av diskursen sedan år 2000. Vi vill undersöka hur muslimer framställs och har framställts som de Andra. Vi är medvetna om att några generaliserande slutsatser om den danska diskursen i sin helhet inte kan göras, men detta är inte heller syftet. Våra ontologiska utgångspunkter ligger i linje med hermeneutikens, vilket innebär att vi anser det omöjligt att i en undersökning av detta slag uppnå representativitet i positivistisk bemärkelse. Vi är också medvetna om att vår studie kan ha påverkats av våra tidigare erfarenheter. Studien begränsas till Jyllandsposten eftersom det var denna tidning som tog initiativ till att publicera Muhammedkarikatyrerna. Valet av Jyllandsposten som studieobjekt är också relevant med tanke på att tidningen nu också blivit Danmarks största dagstidning (DN, 22/4-06). Våra frågeställningar är:

- Finns det tydliga tendenser till att muslimer framställs som ”de Andra” på Jyllandspostens ledarsidor 2000-2005? Kan man tala om en rasifierad/kulturrasistisk diskurs?
- Har det skett en förändring av diskursen över tid? Avspeglas förändringarna inom dansk invandrings- och integrationspolitik i diskursen?

1.3 Teori och analysmodell

Vi har valt postkoloniala teorier som utgångspunkt för undersökningen, vilket är relevant i detta fall eftersom postkoloniala teorier synliggör hur koloniala tankesätt lever kvar ännu idag, inte minst inom diskurser. Många postkoloniala teoretiker menar att dagens rasistiska diskurs inte karaktäriseras av ”rasbiologi” utan snarare har en betoning på ”kulturskillnader”, där kulturen i väst ses som överordnad. Detta kan benämnas *kulturrasism*. Kulturrasismen ser kultur som ett statiskt fenomen, som fixerat och givet inom nationella eller etniska gränser (de Los Reyes m fl, 2003:passim). Kulturrasism är ett sätt att framföra rasistiska åsikter på ett mer undanskynt vis. En *rasifierad diskurs* kan ses som en uppsättning idéer som utesluter avvikelser från den vita överlägsenhetens normer; allt annat står i underordnad position (Johansson & Molina i de Los Reyes m fl, 2003:263). Rasifiering är den process som genom kulturella kodsyste m inkluderar eller exkluderar människor från ”föreställda gemenskaper”, och är förekommande både inom rasistisk och nationalistisk ideologi (Bredström i ibid:189). Stereotypa bilder av muslimer och islam bidrar till att skapa en dikotomi mellan oss och dem,

där muslimer ofta får representera den Andra. Ett exempel är reduceringen av muslimer till fundamentalister (Karim i Riggins, 1997:153f).

Postkolonialismen utgår från ett hermeneutiskt synsätt på vetenskapen som icke-neutral, då man menar att kunskapsproduktion i många fall använts för att legitimera orättvisor. Stereotyper av de Andra som underlägsna har till exempel använts för att rättfärdiga europeisk kolonialism, missionering och militära aktioner, i både muslimska och icke-muslimska länder (ibid:153). Postkolonialismen har, i likhet med kritisk diskursanalys, således en ambition att avslöja makt- och dominansförhållanden och även att försöka förändra dessa ojämlika strukturer (Smith & Owens i Baylis m fl, 2004:289).

Edward Said är en av de viktigaste teoretikerna inom postkolonialism. I sitt verk "Orientalism" skriver han om hur västerländska upptäcktsresande, kolonialherrar och andra genom historien framställt muslimer och "Orienten" i ett motsatsförhållande till européer och väst och hur dessa bilder av de Andra fortfarande lever kvar. Enligt Said har västerlandet alltså producerat "Orienten" genom diskursen om Orienten, och detta tolkningsföreträde har lett till att den Andra sällan tillåts yttra sig utan blir ett objekt för fantasier. Denna diskurs möjliggjorde också västerlandets dominans och myndighetsutövande över Orienten bland annat genom en avhumanisering av "orientalen" (Said, 1978:65f, 97).

Vi anser, i likhet med postkolonialismen att identitet är ett föränderligt fenomen vilket omskapas av sociala och historiska processer, i motsats till den essentialistiska synen på identitet som något givet. Kön, klass och etnicitet är enligt postkolonialismen med andra ord socialt konstruerade enligt ett hierarkiskt, dynamiskt system (Smith & Owens i Baylis m fl 2004:289). Detta innebär också en syn på kultur som ett dynamiskt fenomen, föränderligt över tid och rum. Ibland talas om "muslimsk" eller "islamisk" identitet. Vi vill här problematisera detta synsätt, då det inte finns något så enhetligt som *en* "muslimsk/islamisk identitet". Religion bestäms därmed kontextuellt och i relation till de ovan nämnda kategorierna kön, klass etc (Loomba, 2005:105). I konstruktionen av de Andra ingår ett maktperspektiv, där den vite mannen/väst representerar hegemonen, och allt annat ses som avvikande och har negativa konnotationer. En viktig utgångspunkt för denna undersökning är också att media inte nödvändigtvis återspeglar en neutral bild av verkligheten. Enligt forskaren Anna Bredström kan media istället ses som en eller flera aktörer som sätter dagordningen för hur olika händelser framställs och tolkas, kort sagt vilken världsbild som förmedlas (Bredström i de Los Reyes m fl, 2003:186).

1.4 Metod och material

Vi har valt den textanalytiska metoden kritisk diskursanalys, med inspiration från dess främsta företrädare Norman Fairclough. *Diskurs* kan definieras som sättet att tala och skriva om ett specifikt ämne inom en viss institution, till exempel är debatten om islam i Jyllandsposten en diskurs. Den kritiska diskursanalysen

definierar diskurs som att språket, i dess skrivna och talade form, är en del av en större social praktik; det som sägs eller skrivs befinner sig alltid i en dialektisk relation till sociala strukturer, institutioner och olika händelser (Bergström & Boréus, 2005:308). Den kritiska diskursanalysen söker klarlägga hur människor kategoriseras i diskursen och vad det får för konsekvenser i samhället. Vi menar, i likhet med Susanne Johansson och Irene Molina (Johansson & Molina i de Los Reyes mfl, 2003:283) att diskursiva praktiker, som den *rasifierade diskurs* som används i Jyllandsposten, bidrar till att skapa och reproducera ojämlika maktförhållanden mellan olika sociala grupper i samhället, till exempel diskriminering av invandrare.

I den kritiska diskursanalysen betonas språket som centralt för att förstå politik och maktutövning, hur enskilda ord och uttryck är betydelsefulla för tolkningen av texten. Diskursanalysen är således på de undertrycktas sida (Winther Jorgensen, Philips, 2000:69-70). Fairclough menar att diskurser reproducerar och förändrar vår kunskapsuppfattning, våra identiteter och sociala relationer. Därmed ses diskursen som både konstituerad och konstituerande (ibid:71-73,67). Diskurser formas av en social struktur, men diskurserna i sin tur påverkar vår verklighetsuppfattning och den sociala verkligheten. Då maktperspektivet är centralt både i kritisk diskursanalys och i postkolonialism, är dessa två lämpliga att kombinera.

Syftet med diskursanalys är också att kartlägga hur olika diskurser kämpar om tolkningen av verkligheten, och vilka processer som leder fram till att vissa betydelser av ord fixeras och naturaliseras (ibid:32). En diskurs kan aldrig etableras totalt; en diskurs befinner sig alltid i konflikt med andra diskurser om hur verkligheten ska definieras (ibid:13,54). Enligt Gramscis hegemonibegrepp finns alltid en motkraft till hegemonin likväl som det existerar både hegemoniska diskurser och motdiskurser (Hobden & Wyn Jones i Baylis m fl, 2004:236). Diskursen på Jyllandspostens ledarsidor är en del av en större diskursordning, men utgör inte en separat sådan. Jyllandsposten kan således inte representera den ”danska diskursen”.

Då diskursanalysen starkt betonar vikten av att se till kontexten var diskursen skapas kommer de valda texterna att sättas in i en dansk politisk kontext. En översikt över hur den danska integrationspolitiken har förändrats från år 2000 kommer att ges. Då det är vanskligt att försöka finna ett direkt samband mellan politiska beslut och diskursen i media, då politiska beslut i regel fattas långt innan de offentliggörs, kommer detta heller inte att eftersträvas.

1.5 Avgränsning

Som avgränsning görs tre olika nedslag vad det gäller Jyllandspostens framställning av muslimer och islam. Vi har främst koncentrerat oss på tre perioder då det skrivits ovanligt mycket om muslimer och islam (se kapitel 1.6) Den första tidpunkten, 1 juli till den 30 september 2000 är också vald eftersom det dels var innan Dansk Folkeparti kom in i riksdagen och dels innan terrorattentaten

den 11 september. Det andra nedslaget, den 1 augusti till den 30 november 2001, gjordes för att se hur terrorangreppen påverkade diskursen. Augusti togs också med därför att det var mycket debatt kring integrationspolitik i Danmark då. Det tredje tillfället som studerats är tiden kring publiceringen av Muhammedkarikatyrerna den 31 september 2005, denna period sträcker sig från den 1 september till den 30 november 2005.

Anledningen till att vi inte valt att studera diskursen under 2006 är att denna period framför allt handlade om yttrandefrihet och ett försvar för publiceringen av Muhammedkarikatyrerna, vilket tidigare analyserats under hösten 2005. Vi fann inget nytt som var värt att analysera. Utöver dessa perioder har vi tagit med några ströartiklar som inte faller in under någon av perioderna, men som ändå var relevanta. Som tidigare nämnts har vi ingen avsikt att vara representativa. Vi har valt att studera sammanlagt 30 artiklar för att kunna göra en kvalitativ textanalys. För att motivera vårt urval har en mindre kvantitativ analys genomförts (se kap 1.6). Endast ledarsidor har ingått i urvalet, eftersom vi vill studera redaktionens hållning.

Ett problem med diskursanalys är urvalsproblemet, då diskursanalysen inte erbjuder en färdig mall att utgå från, och även i fråga om intersubjektivitet då tolkningen kan färgas av forskarens förutfattade meningar. För att avhjälpa dessa problem har vi försökt vara noggranna med redovisningen av våra tillvägagångssätt och resultat, samt citera delar av artiklar vi analyserat för att skapa intersubjektivitet.

1.6 Sökmetod och kvantitativt inslag

Den sökmotor som använts är det danska mediearkivet Infomedia. Utöver den kvalitativa analysen som är fokus i denna uppsats har vi tillfört två mindre kvantitativa undersökningar för att motivera valet av perioder. Siffrorna står för antalet artiklar per månad där de danska sökorden är: *muslim/er*, *islam*, *muslimske*, *islamiske*, *fundamentalisme*, *islamisme*. År 2005 har vi även inkluderat sökorden *Muhammed-tegningerne* och *Muhammed-sagen*, som är de vanligaste danska beteckningarna för debatten kring Muhammedkarikatyrerna. Sökordet *indvandrere* har i sökningen medvetet valts bort då denna undersökning syftar på muslimer och islam. Siffrorna markerade i fetstil i tabell 1 är de huvudperioder vi valt. Dessa perioder har vi valt eftersom det då det skrivits särskilt mycket om muslimer och islam. Vi har även gjort en till undersökning (tabell 2) för att se hur ofta våra sökord används i samma sammanhang som begreppet *indvandrere*, *flygting* och *udlænding* för att se om debatten om invandrare har fokuserat extra mycket på muslimer som grupp. Med resultatet att omkring hälften av artiklarna nämner muslimer som grupp anser vi detta vara en tydlig tendens. Resultaten av dessa undersökningar kommer att diskuteras mer under kapitel 4.

Förekomst av antal artiklar med de valda sökorden år 2000-2005 (Tabell 1)

<i>Månad</i>	<u>År 2000</u>	<u>2001</u>	<u>2002</u>	<u>2003</u>	<u>2004</u>	<u>2005</u>
Januari	3	2	3	2	4	6
Februari	2	5	4	0	6	4
Mars	1	3	2	4	3	12
April	2	5	5	3	5	4
Maj	3	4	3	1	6	5
Juni	3	2	3	8	6	5
Juli	5	7	4	3	5	9
Augusti	8	6	4	4	6	8
September	6	20	4	1	7	9
Oktober	3	10	7	2	7	13
November	3	7	4	3	8	9
December	6	4	5	3	5	7
<i>Summa:</i>	45	75	48	34	68	91

Tabell 2

'år	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Antal artiklar med kateg. invandrare, flykting, utlänning, muslim etc*	110	129	127	80	114	153
Antal artiklar utan kateg. invandrare, flykting, utlänning	45	75	48	34	68	91
Procentuell andel av artiklarna med kateg. Muslimer, islam etc***	41%	58%	38%	43%	60%	59%

* Alla artiklar med sökorden: *indvandrerer, flykting, udlænding, muslim, islam, fundamentalisme, muslimske, islamiske, islamisme*.

** År 2005 gjordes ett tillägg med sökorden *Muhammed-sagen* och *Muhammed-tegningerne*

*** Andel av artiklarna i procent med enbart sökorden *muslim, islam, fundamentalisme, muslimske, islamiske, islamisme* utan sökorden *indvandrerer*

2 Historisk bakgrund: Muslimer som de andra

2.1 ”Det muslimska hotet”

Edward Said menar att européernas fruktan för islam kan spåras ända tillbaka till korstågstiden. Efter Muhammeds död år 632 växte det osmanska väldet enormt, och islams välde fick större inflytande, kulturellt och politiskt. Islam kom i de kristnas ögon att stå för terror, ödeläggelse och barbari (Said, 1978:137).

Under medeltiden såg de kristna islam som en ny och falsk version av kristendomen, och islam fungerade som den absoluta motpolen till kristendomen. Islam sågs som djävulens verk och även som ett hot mot kristendomen (Loomba, 2006:93). Said hävdar att på grund av att Muhammed ansågs sprida läran om en falsk uppenbarelse, blev han en symbol för liderlighet, omåttlighet, och sodomi i kontrast till den asketiske Kristus (Said, 1978:141). Man antog även att Muhammed var för islam vad Kristus var för kristendomen, och kallade islams anhängare för ”muhammedaner”. Framställningarna av muslimer, araber eller osmanerna blev ett sätt att kontrollera den skrämmande Orienten, och avsikten var inte att framställa islam självt, utan att framställa den för medeltidens kristna. Orienten och det orientaliska påstods till exempel vara en imitation av ett ”original”, såsom Kristus, Europa, Västerlandet (ibid:138-141). Orienten liknades även vid tidigare aspekter av livet i Väst eller av Västerlandets historia (ibid:147).

Spåren av rädslan för muslimer och islam kan skönjas än idag. Fram till slutet av 1600-talet lurade ”turkfaran” tätt intill Europa och utgjorde i européernas ögon ett hot mot den kristna civilisationen. Det ”islamiska hotet” var högst påtagligt för européerna ända fram till 1800-talet. Vid denna tid var Orienten ett område med aldrig ifrågasatt västlig dominans med undantag för islam som utgjorde ett hot, både politiskt, kulturellt och ekonomiskt (ibid:154f). Under 1800-talet avancerade Västerlandet mot Orienten, och många länder tillhörande det Ottomanska riket föll för europeiska och ryska kolonisatörer. Amin Saikal, professor i statsvetenskap, menar att koloniseringen av muslimerna uppfattades som den ultimata förnedringen av muslimer och muslimsk identitet och religion, vilket gjorde att den forna toleransen som kännetecknade muslimska samhällen utbyttes mot hat mot västerländsk dominans (Saikal, 2003:33)

2.2 Muslimer som den Andra i nyhetsjournalistiken

Människor har behov av stereotyper. Stereotypisering och kategorisering är ett sätt att hantera mängden information vi ständigt matas med, följden blir dock en reducering av egenskaper och en förstärkning av dikotomier mellan grupper av människor. Mänskliga kvaliteter som anses negativa projiceras på den Andra (Riggins, 1997:10). Ett exempel är hur icke-européer ofta beskrivits som översexuella, vilket gör att översexualitet blir synonymt med den Andra, medan det ses som ett undantag i den egna kulturen. Ett annat vanligt nutida fenomen är att placera kvinnoförtrycket till andra länder, varpå uppmärksamheten avleds från kvinnoförtrycket i den egna kulturen (Karim i Riggins, 1997:176). Det patriarkala förtrycket har använts som en förevändning för kolonisering eller för militärt ingripande som i fallet Afghanistan år 2001. Förutom att ha beskrivits som kvinnoförtryckande och översexuella har muslimer också beskrivits som giriga, opålitliga och skurkar. Dessa framställningar av muslimer har också historiska rötter (ibid:161).

Den allmänna mediebilderna av islam domineras av några få stereotyper: den fanatiska ayatollan/imamen, missiler, uppretade folkmassor samt kvinnor i slöja. När muslimer och islam förekommer i media är det oftast i sammanhang om våld, terror och förtryck (Brune, 1998:11). Enligt dokumentären "Bilderna av Islam" (SVT, 060408) är hela 86 procent av den svenska nyhetsrapporteringen kring islam och muslimer relaterad till våld, vilket även stöds av en undersökning gjord av professorn Håkan Hvitfelt. Detta ska relateras till att nyheter generellt består av en fjärdedel våldsinslag (Hvitfelt i Brune, 1998:79f).

Muslimer framställs ofta enligt de förutfattade meningarna om muslimer som råder i samhället, journalister kan oftast komma undan med reducerande bilder av islam och muslimer eftersom det stämmer överens med rådande uppfattningar (Karim i Riggins, 1997:167). Kamali menar att den fientlighet mot muslimer som präglade kolonialtiden aldrig försvann utan med en ändrad karaktär har fortsatt göra muslimer till de Andra som framställs som fundamentalt annorlunda (Kamali, i Loomba, 2006:12f).

Förutom att islam ofta kopplas till politiskt förtryck och politiskt våld, ges ofta inga eller väldigt vaga förklaringar till terrordåd mer än att de utförts av "islamiska grupper", som har en "renlärig övertygelse till islam". Hvitfelt menar också att ofta när muslimer begår brott eller är delaktiga i våldsamheter så påpekas just det att de är muslimer, vilket medierna oftast inte gör när det gäller kristna. Muslimska kvinnor beskrivs ofta i termer av underordning gentemot mannen (Hvitfelt i Brune, 1998:75f).

2.3 Dansk integrationspolitik – en översikt

Danmark styrs sedan 2001 av en koalitionsregering mellan det liberala partiet Venstre och Konservativ Folkeparti, med Dansk Folkeparti som stödparti (UD:s landinformation Danmark). Sedan denna regering kom till makten har det genomförts ett flertal åtstramningar i landets invandrings- och asylregler. 2001 infördes ett åtstramningspaket på invandrings- och asylområdet (UD:s rapport om mänskliga rättigheter i Danmark 2005:6). Reglerna för uppehållstillstånd genom familjeanknytning ändrades också samma år. Det ställdes upp nya krav för danska medborgare som vill få sin maka/make till Danmark. Kraven som införts är att båda makarna ska vara över 24 år och paret måste även kunna visa upp att deras sammanlagda anknytning till Danmark är större än till det land den utländske parten kommer ifrån, för att hon/han ska kunna få uppehållstillstånd (ibid:3). Lagen förmildrades något år 2003 till att den som varit dansk medborgare i 28 år undantas från anknytningskravet, efter kritik från många som menade att dessa nya lagar drabbade ”vanliga danskar” (ibid:3).

År 2004 skärptes reglerna för familjeåterförening då barn till föräldrar som blivit danska medborgare nu inte får vara äldre än 15 år för att få uppehållstillstånd i Danmark, mot tidigare 18 år (ibid:7). Flera andra ändringar har också införts, enligt Udlændingestyrelsen. Några av dem är:

- Båda makarna ska vara över 24 år
- Makarna ska bo på samma adress i Danmark när uppehållstillståndet ges
- Den danske maken/makan ska förfoga över egen bostad på minst 20kvm/person
- Den danske maken/makan ska tjäna nog för att kunna försörja sin äkta hälft
- Den danske maken/makan ska säkerställa 55 241 danska kronor i ekonomisk säkerhet

Välfärdssystemet skiljer sig också åt för invandrare och flyktingar och majoriteten av de danska medborgarna såtillvida att den ordinarie nivån på socialbidrag enbart gäller för personer som vistats sju av de senaste åtta åren i Danmark (ibid:7). Det har även införts ett så kallat ”integrationskontrakt” där invandrare bland annat måste skriva under på att de inte kommer att slå sina barn och att respektera kvinnor och mäns lika rättigheter (Politiken, 4/11-05).

Danmark fick 2004 kritik från Europarådets människorättskommissarie och uppmanades då att överväga några av ändringarna i asyl- och invandringslagarna som gjordes 2002. Även Institut for Menneskerettigheder i Danmark menade att regeringen i och med den nya lagstiftningen bryter mot den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna. Regeringen lovade att de skulle se över förändringarna som gjorts i reglerna kring familjesammanföring, men menade att de inte bryter mot de internationella konventionerna (UD:s rapport om mänskliga rättigheter i Danmark 2005:7). Åtstramningarna har lett till en kraftig minskning av antalet asylansökningar och ansökningar om uppehållstillstånd. Antalet asylsökanden till Danmark minskade enligt Udlændingestyrelsen från 12512 år 2001 till 2260 år 2005 (Udlændingestyrelsens hemsida)

3 Analys

Analysdelen är uppdelad i två huvuddelar. I den första delen behandlas artiklar där det talas mycket om integration. Den andra delen utgörs i huvudsak av artiklar där redaktionen betonar skillnader mellan Öst och Väst och muslimer och kristna. Det första kapitlet, ”Integration”, är indelat efter fyra underteman som vi urskiljt i diskursen på ledarsidorna; 3.1.1 Integration som assimilation, 3.1.2 Rädsla för islamifiering av Danmark, 3.1.3 Invandrare som ”utnyttjare av välfärdssystemet”, och 3.1.4 ”Bra” och ”dåliga” invandrare där muslimer ofta utpekade som en problemgrupp. Under en egen rubrik, 3.1.5 Positiva undantag, analyseras därefter de artiklar som uppvisat positiva undantag från den ofta negativt dominerande bilden av muslimer/islam. Den andra huvuddelen, 3.2, ”Öst versus Väst – en kamp mellan civilisationer?” är indelat efter tre underteman: 3.2.1 Kristendom och islam – ett möte med förhinder?, 3.2.2 Bilden av muslimska kvinnor, 3.2.3 Yttrandefriheten och Muhammedkarikatyrerna.

3.1 Diskurs om integration

Invandringspolitik och integration har varit mycket omdiskuterat i Danmark de senaste fem åren, vilket även märks på Jyllandspostens ledarsidor. Muslimer pekade i ett flertal av dessa artiklar ut som ”invandrarna”, de klumpades ihop och ses som en enhetlig och ofta problemtyngd grupp. Begrepp som flyktingar, muslimer och främlingar kan på samma sätt för många människor överlappa varandra och ses som synonyma begrepp (Hvitfelt i Brune, 1998:73f).

Enligt Masoud Kamali har tröskeln för vad som är politiskt korrekt att säga offentligt om de Andra sänkts vilket har lett till att det nu anses legitimt att göra främlingsfientliga uttalanden om de Andra. Kamali hävdar, liksom flera andra forskare, att den fientliga inställningen gentemot muslimer och andra grupper av människor med invandrarbakgrund har ökat i styrka i ett flertal länder i Europa de senaste åren (Kamali, i Loomba, 2006:11).

3.1.1 Integration som assimilation

I många av de tidiga artiklarna ur Jyllandsposten vi analyserat från år 2000 och 2001 framhålls att invandrings- och integrationspolitiken har kollapsat. Att integrationen inte fungerar beror enligt redaktionen på invandrarnas ovilja att leva efter de grundläggande kulturella värderingar som det danska samhället bygger

på. Exempelvis märks detta i ”Radikalt løfte” (JP, 14/9-00) där ett uttalande av inrikesministern Karin Jespersen kommenteras:

[...]indenrigsministeren[...]har fastslået, at muslimske værdier ikke bør sidestilles med de kulturelle danske værdier her i landet. Som om der skulle være noget forkert¹ i at fastslå, at vi i Danmark har en kulturel tradition, som blandt andet omfatter frihedsrettigheder og menneskerettigheder, hvad der *som bekendt* [vår kursivering] ikke er en gangbar filosofi i traditionelle muslimske samfund. Som om der skulle ligge så meget som antydning af diskrimination mod andre i at værne om disse værdier.

I citatet ovan sätter redaktionen sig själva i en auktoritetsposition genom uttrycket ”som bekant”, och gör denna åsikt till den ”självklara sanningen”. Vikten av en integrationspolitik där människor med utländsk härkomst i Danmark ska rätta sig efter de danska värderingarna, som inte bör likställas med de muslimska, präglar denna artikel. Här ställs ”muslimsk kultur” mot ”dansk normalitet”.

I artikeln ”Skarp tale” (JP, 30/10-01) påpekas att i alla demokratiska samfund måste religionen underordnas författningen och lagstiftningen och att de som inte accepterar detta är fria att lämna landet. Integrationspolitik verkar därmed i denna liksom i flera andra artiklar främst handla om att invandrare ska anpassa sig till Danmark och det talas inte om någon ambition att mötas på mitten. Här blir integration därmed snarare synonymt med assimilation, det vill säga ensidig anpassning. I flera av artiklarna hävdas dessutom svårigheterna med att tala om inställningar till invandrare utan att anklagas för främlingsfientlighet. Enligt ”Forbudt debat” (JP, 10/9-00) beror dessa svårigheter på att detta är en förbjuden och tabubelagd debatt. Anna Bredström menar att diskursen om ”politisk korrekthet”, är en vanlig retorisk strategi där man ser sig själv som förespråkare för ”sanningen” samtidigt som man beskyller andra för att inte våga vara politiskt inkorrekta (Bredström i de Los Reyes, 2003: 193).

En tendens bland flera av ledarartiklarna är förhoppningen om en spridning av Danmarks åtstramade invandringspolitiska modell till resten av Europa. I artikeln med den nedsättande rubriken ”Mørkemænd”, det vill säga ”mörkman” (JP, 6/2-02) framkommer denna förhoppningen då redaktionen glädjer sig åt att debatten kring invandring spritt sig och nu pågår även i Sverige och Norge.

Nu er turen kommet til nordmænd og svenskere, hvilket har resulteret i en befriende åbenhjertig debat, der med stor sandsynlighed² vil brede sig til resten af Europa af den simple grund, at alle europæiske lande er nødt til at forholde sig til den nye virklighed, som flygtninge- og invandrerstrømmene fører med sig. (JP, 6/2-02)

I en förklaring till varför förekomsten av många olika trossamfund blir problematisk, citerar redaktionen i artikeln en imam: ”[...]Med så mange trossamfund omkring forsvinder forskellen mellem dyr og menneske.”

¹ oriktigt

² sannolikhet

Redaktionen använder alltså detta citat för att göra en liknelse – är det för många religioner samtidigt i ett samhälle försvinner skillnaderna mellan ”djur” och ”människor”.

3.1.2 Rädsla för en islamifiering av Danmark

Att Danmark håller på att förlora sin ”danskhet” och sina traditionella kristna värderingar är ett återkommande tema i en rad artiklar. Vid en närläsning har vi sett en underliggande rädsla för att Danmark håller på att islamifieras. Det talas om att muslimska organisationer ställer krav och man är orolig att muslimska värderingar ska försvaga den danska kulturen. Tongången i dessa artiklar är upprörd och det talas om att en anpassning av det danska samhället till krav från danska muslimer är fel sätt att bedriva integration på. Flera av artiklarna berör frågor kring skolan där debatten bland annat gått kring huruvida man bör ändra namnet på ämnet ”kristendomskundskab” i skolan till enbart ”religion”. Detta namnbyte, som är ett förslag från Lära rföreningen i Danmark debatteras i ”De selvudslettende” (JP, 20/9-01). Förslaget kommenteras som följer:

Lærerforeningen vifter de forudsete modargumenter af med en abstrakt henvisning til udviklingen, den hellige, ukrænkelige, som alle skal tilbede. Landet er allerede³ multietnisk, lyder det, nu gælder det om at tilpasse sig. [...] Dansk kultur er ikke statisk, maner lærerforeningen. Nej, det fremgår tydeligt. Den kan sandelig også rutsche hurtigt ned af bakke. (JP, 20/9-01)

Med satirisk ton kallas utvecklingen som gjort att Danmark idag är multietniskt för den ”heliga, okränkbara utvecklingen, som alla ska tillbe”. Det framhålls genom sättet detta sägs på att denna utveckling är något som Jyllandsposten inte tycker om. Ledaren avslutas med konstaterandet att det snabbt kan gå utför med den danska kulturen. Häri ser vi en stark farhåga uttryckas för att de danska kristna värden ska försvagas då samhället blivit mer uppblandat av människor med andra trostillhörigheter. Karim H Karim (i Riggins, 1997:163) menar att även om motsättningen mellan islam och kristendom inte har lika religiösa förtecken nu som historiskt sett, lever denna rädsla för att islam ska ta över fortfarande kvar, vilket blir tydligt här. Denna islamofobi blir även framträdande i ledarartikeln ”Civilisationernes opgør”⁴ (JP, 13/9-01), som skrevs just efter attackerna den 11 september 2001, och blir märkbar genom följande meningar:

Det er på tide, at Vesten vågner⁵ op og erkender de trusselbilleder⁶, som vi står overfor. Allerede professor Huntington pegede på, at tiden er på islams side, fordi fødselstallet i

³ redan

⁴ uppgörelse

⁵ vaknar

den islamiske verden stiger så meget hurtigere end i Vesten. Vi har ikke særlig god tid.
(JP, 13/9-01)

Här påtalas alltså att väst ”inte har särskilt mycket tid” på sig att bekämpa ”de hotbilder vi står inför”. Anledningen till det är att födelsetalen stiger mycket snabbare i ”den muslimska världen”. Dessa argument vittnar om rädslan att väst ska islamifieras eller ”påtvungas inflytande från den muslimska världen”, men skulle även kunna tolkas som inslag av den biologiska diskursen om nationens reproduktion som Nira Yuval-Davis kallar för ”Människor som makt”. Hon menar att uppmaningen till en ”demografisk kapplöpning” inte bara uppkommer i nationella konflikter om omtvistade områden utan även i de fall där en etnisk majoritet ses som nödvändig för att behålla det hegemoniska kollektivets hegemoni (Yuval-Davis, 1997:30). Jyllandspostens varnande finger om att tiden är knapp då födelsetalen ökar snabbare i den muslimska världen kan med koppling till denna diskurs tolkas som en uppmaning till ”västerländskt etniska” kvinnor att föda fler barn, för att inte ”den muslimska världen” ska överta den hegemoni som västvärlden idag innehar.

I artikeln ”Bedre folkeskole” (JP, 22/10-05) debatteras, liksom i ”De selvudslettende” ovan, skolans eventuella anpassning till den multietniska utvecklingen. Ledaren hänvisar till ett uttalande av en författare som hävdar att man i missförstådd tolerans inrättat skolorna efter konservativa muslimers krav och artikeln nämner som exempel på sådan felaktig tolerans en skola i Nørrebro som stängde på fredagsförmiddagar av hänsyn till den muslimska fredagsbönen. Artikeln avslutas med kommentaren att man vill ha en folkskola som är ”/.../renset for religiøs forurening.” Förening blir i denna formulering alltså synonymt med en anpassning till islam.

Ironiseringen i en rad artiklar kring krav från danska muslimer bär ofta drag av en rädsla för det främmande, en rädsla för att ett multietniskt samhälle kommer att förändra Danmark. Håkan Hvitfelt menar att dessa negativa attityder mot islam kan bero på att islam av många uppfattas som en samlingsbeteckning för det okända och det främmande och därmed det hotande (Hvitfelt i Brune, 1998:73f). I polemik mot dessa krav framhålls i ledarartiklar att dessa krav leder till att det danska folket inte vill ta emot invandrare. Detta framkommer till exempel i artikeln ”Forbudt debat” (JP, 10/9-00) där det betonas att de krav som vissa ”militanta invandrargrupper” och deras ”medlöpare” ställer, inte stärker den danska omsorgen att ”hjälpa folk i nød”, det vill säga att ta emot invandrare.

[...][D]en danske gæstfrihed, den danske omsorg for folk i nød, styrkes ikke af [...] at militanta invandrergupper og deres medløpere stiller krav om, hvad danske børn skal spise i børnehaver⁷ og skoler, hvordan og om der skal bades efter gymnastiktimerne og føler sig berettigede til at tilsidesætte den gode danske skik, at en arbejdsgiver har lov til

⁶ hotbilder

⁷ daghem

at fastsætte regler for, hvordan medarbejdere skal være klædt, når de er på arbejde. (JP 10/9-00)

Med detta resonemang menas alltså att man inte som arbetstagare kan kräva att få åsidosätta den danska seden att en arbetsgivare bestämmer hur dess medarbetare ska vara klädda på arbetet, underförstått syftar man på muslimska kvinnor som vill ha rätt att bära slöja på sin arbetsplats. I denna artikel, liksom flera andra artiklar som ”Muslimske krav” (JP, 15/8-01) och ”Madkultur, tak!” (JP, 24/10-01) är texterna skrivna så att läsarna lätt ska förstå att de krav som framförs är absurda och löjliga till exempel med ordtillägget ”heter det” i citatet nedan.

Muslimske organisationer stiller krav. Nu er det folkeskolan, der står for tur. Badeforhold, lejtüre, biologitimer, kristendomsundervisning og madvaner tvinger dagligt de muslimske børn ud i dilemmaer, hvor de enten må gå på kompromis med fællesskabet⁸ eller med deres religion, *hedder det* [vår kursivering].[...]At muslimer skulle have problemer med at høre om Big Bang-teorien, er ildevarslenende snak, som leder tanken hen på åndsformørkelse⁹ og sort middelalder. (JP, 15/8-01)

I den sista meningen anas en oro över att Danmark håller på att förändras. Man beskriver kraven som ”illavarslande prat”, som leder tankarna till en ”svart medeltid”.

3.1.3 Invandrare som ”utnyttjare av välfärdssystemet”

Ett annat återkommande tema i ett flertal ledarartiklar är att invandrare, och särskilt muslimer, skildras som utnyttjare av det danska välfärdssystemet. Vissa ledarartiklar har rubriker som explicit uttrycker detta, exempelvis artikeln ”Fremmedbyrden” (JP, 18/11-01) som betyder främlings- eller utlänningsbördan. I denna artikel berättas om en taxichaufför i Libanon som enligt Jyllandsposten har en säker extra inkomstökning utöver sin lön, i form av en förtidspension från Danmark. Denne man framhålls som ett exempel på en invandrare som lurar den danska staten för att komma åt dess välfärdssystem. Det hävdas dessutom i artikeln att denna pengaströmning från Danmark till Libanon är satt i system. Denna argumentation har inslag av konspirationstänkande och är ett knep för att vinna folkligt stöd för kontroversiella åsikter. I denna artikel liksom i flera andra, bland annat ”Folkets røst” (JP, 11/11-01) och ”Dystre udsigter” (JP, 17/8-01), betonas att en stor del av den danska statens bidrag tillfaller invandrare från icke-västliga länder.

[...]Den massive strøm af invandrere, der både legalt og illegalt lever af det danske bistandssystem, repræsenterer en kontant trussel mod den danske nationaløkonomi.

⁸ gemenskapen

⁹ själsförmörkelse

Allerde i dag er det sådan, at 38 pct. af den samlede danske kontanthjælp uddeles til de fem procent, der er invandrere fra ikke vestlige lande, og problemet er i hastig stigning. ("Fremmedbyrden", JP, 18/11-01)

Att de syftar på muslimer framgår längre ned i texten. Detta blir tydligt även i ledaren "Dystre udsigter" (JP, 17/8-01): "[...]38 pct. af samfundets udgifter til kontanthjælp udbetales til de fem procent af befolkningen, der er invandret fra ikke vestlige lande, og det vil i praksis sige alt overvejende muslimer [vår kursivering]". Artikeln "Send bare pengene" (JP, 30/11-05) inleds med en fras som tydligt vill förmedla detta budskap om de bidragstagande muslimerna:

'Send bare pengene, men rend os ikke på dorene med krav – og da især ikke¹⁰ om, at vi ska arbejde for dem.' Det ser ud til at være den holdning, der præger de tyrkiske indvandrerkvinder her i landet. (JP, 30/11-05)

I artikeln hävdas alltså att den hållning som präglar de turkiska invandrar-kvinnorna i Danmark är att de *inte vill* arbeta utan bara inkassera bidrag, och det framställs som att detta skulle bero på deras kultur. Att invandrare beskrivs som arbetsovilliga är återkommande i artiklarna. Detta kan tolkas som att redaktionen försöker spela på människors känsla av frustration och orättvisa för att fördjupa "vi/dom-klyftan" – att muslimerna är orsaken till allt det onda, "för de *vill* inte arbeta, utan ta dina skattepengar". Enligt ledaren har en undersökning finansierad av Integrationsministeriet bevisat detta. Undersökningen förklaras dock inte närmare och inga siffror som kan styrka denna kritik mot turkiska kvinnors arbetsvilja ges. Redaktionen fortsätter sedan att generalisera om turkiska kvinnor som grupp när de skriver om de turkiska kvinnornas inställning till arbete:

Det bruges talrige mere eller mindre besynderlige undskyldninger. Enten kan de ikke tåle lugten eller den blotte tilstedeværelse af svinekød, at omgås mænd eller fornemmelsen af, at nogle drikker alkohol. Det ultimative trumfkort, når arbejdet truer¹¹, er en sygdomsmeddeling¹² med konstrueret diagnose. (JP, 30/11-05)

I detta citat finns en nedlåtande ton och även om det inte sägs rakt ut så verkar syftet vara att få läsaren införstådd med att denna "löjliga" inställning hos muslimska kvinnor som "vägrar arbeta, för att inte de klarar av den blotta närvaron av fläskkött eller att umgås med män", är oacceptabel. Artikeln avslutas med följande drastiska citat: "Svaret borde vara närliggande: At lukke for penge-kassen." (JP, 30/11-05).

¹⁰ särskilt inte

¹¹ hotar

¹² sjukskrivning

3.1.4 ”Bra” och ”dåliga” invandrare

I flera artiklar görs en implicit uppdelning av invandrare i ”bra” och ”dåliga”. I ledarartikeln ”Dystra udsigter” framträder denna tudelade syn på invandrares två möjliga sätt att vara på ett tydligt sätt genom ordvalen.

Problemet er ikke de invandrere, herunder muslimer, som kommer til Danmark med viljen til et aktivt, udadvendt¹³ liv på danske præmisser og med viljen at yde deres bidrag til samfundets drift. Tvaertimod. De bor som altid være velkomne iblandt os. De problematiske invandrere er dem, som hjemmefra har lært sig gloserne *krav*, *rettigheder* og *kontanthjælp* og i stort set ikke er indstillet på at lære mere, ud over måske sygedagpenge¹⁴ (JP, 17/8-01).

Genom denna formulering klargörs att de ”bra” invandrarna, eller mer konkret muslimerna, är de som kommer till Danmark för att leva ett liv på danska premisser, det vill säga på de villkor som den danska staten ställt upp. De ”dåliga” invandrarna karaktäriseras i citatet ovan som de invandrare som kan ord som krav och rättigheter och som lär sig danska enbart i syftet att kunna kräva bidrag. Tonen i denna mening är nedlåtande och en implikation av detta resonemang är att invandrare ska vara passiva, nöjda och tacksamma för att kunna kategoriseras som ”bra” invandrare.

Samma resonemang förs fram i artikeln ”På afveje” (JP, 12/10-05) där politikern Rabih Azad-Ahmad först målas upp som en ”bra” invandrare och kallas för en ”mönsterbrytare”. I en redogörelse för hur han kom till Danmark som tonåring och idag studerar juridik och är kandidat för Det Radikale Venstre, fastslås att han klarar sig ”skenbart bra” i det danska samhället. Därefter uttrycker reaktionen en förvåning över Azad-Ahmad’s fördömande av Muhammed-karikatyterna. Ledaren avslutas med varningen till att Azad-Ahmad nu kan komma att bli utslängd från politiken, som den ”dålige invandrare” han nu blivit.

Även i ledaren ”Truende tolerance”¹⁵ (JP, 16/8-00) görs uppdelningar av invandrare i ”bra” och ”dåliga” genom en metafor där ”bra” invandrare och flyktingar liknas vid ”goda gäster” och ”dåliga” invandrare vid ”dåliga gäster”. Det talas i metaforen om att ingenstans i världen skulle det betraktas som gott uppförande att en gäst börjar tala om för sin värd exempelvis hur han ska leva och hur han ska klä sig. Kontentan av ledaren är att invandrare som inte vill anpassa sig till de uppsatta danska levnadsreglerna och vara ”goda gäster” inte borde få ”vara på besök” i Danmark. ”[...] [D]e få [invandrare, vår anm.], der med deres adfærd¹⁶ ødelægger det for de mange [andra invandrarna, vår anm.], må lære at opføre sig som gode gæster. Først da kan de blive en integreret og veltilpasset del av det danske samfund.” (JP, 16/8-00)

¹³ utåtvänt

¹⁴ sjukdagpenning

¹⁵ ”Hotande tolerans”

¹⁶ uppträdande

Muslimer som grupp framställs också återkommande i artiklarna som en mer negativ grupp i jämförelse med andra invandrargrupper. På flera ställen poängteras att med ”invandrare” menas just muslimer när artikeln är kritisk mot invandrare eller integrationspolitiken. I ”Fremmedbyrden” (JP, 18/11-01) till exempel ges följande uppmaning till landets ”besvärliga” och ”krävande” muslimer:

Men det går ikke an at tale om den byrde, som *uuddannede, uarbejdsdygtige* og *uarbejdsvillige*¹⁷ [vår kursivering] invandrere og proformflygtninge¹⁸ pålægger det danske samfund.[...] Hvis muslimerne vil være en del af et danske samfund *i stedet for blot råbe op, skælde ud og kræve ind*¹⁹ [vår kursivering anm.], må de følge de almindelige demokratiske spilleregler og gøre deres indflydelse²⁰ gældende gennem de demokratiske kanaler.

Muslimerna utpekade som en grupp som i särskilt hög grad är inproduktiva, traditionsbundna och som utnyttjar det danska välfärdssystemet. Användningen av *uuddannede, uarbejdsdygtige* og *uarbejdsvillige*, det vill säga tre liknande ord i rad som dessutom börjar på samma bokstav är ett känt retoriskt knep för att förstärka ett budskap. Även i artikeln ”Folkets röst” (JP, 11/11-01) framhålls detta: ”[f]amiliesammenførte invandrere og muslimske de facto flygtninge er først og fremmest uuddannede og uproduktive”. Denna snäva syn på muslimer som av kulturen inproduktiva lämnar i denna och flera andra artiklar inget utrymme till förståelse för bakgrunden till varför det förhåller sig på det vis som det gör. Snarare får man uppfattningen att Jyllandsposten medvetet eller omedvetet reproducerar de stereotypa egenskaper som de västerländska länderna traditionellt tillskrivit muslimer – muslimer som lata, inproduktiva och arbetsvilliga.

I satiriska ordalag i flera artiklar hävdar man att muslimer har problem med att arbeta, bland annat för att de i en sådan situation kan känna lukten av fläskkött som de inte tål (detta påtalas som nämnts i ”Send bare pengene” 30/11-05 citerad under 3.1.3). Dessa uppfattningar om muslimer är bilder som finns kvar sedan kolonialismens dagar och i flera artiklar används just sådana stereotypbilder för att förlöjliga muslimer. Detta är ett exempel på hur muslimer görs till de Andra som framställs som fundamentalt annorlunda (Kamali, i Loomba, 2006:12f).

3.1.5 Positiva undantag

Av de artiklar vi analyserat med temat integration/assimilation uppvisar tre en positiv och tolerant inställning till invandrare och muslimer. Anmärkningsvärt är att alla dessa är från år 2000. I ”Åben debat” (J-P, 31/7-00) kritiserar hemsidan

¹⁷ utbildade, oarbetsdugliga, och oarbetsvilliga

¹⁸ skenflyktingar

¹⁹ istället för att enbart utropa, skälla och inkassera

²⁰ inflytande

”Fællesliste mod Indvandring” hårt för att den kallar kvinnor som förälskar sig i invandrare för ”feltadresser”, en beteckning som enligt artikeln användes under andra världskriget på kvinnor som hade samröre med de tyska fienderna. Man påtalar dock att de flesta danskar tar avstånd från sådan främlingsfientlighet:

I virklighedens verden er det heldigvis de færreste danskere, der har behov for den slags forenklede måder at se samfundet på. LANGT FARLIGERE er små nålestik i den almindelige me-diedebat og diskussion mellem mennesker på arbejdspladsen og hjemme. Det er som modvægt til denne skjulte²¹ racisme, den nødvendige samfundsdebat må foregå. (JP, 31/7-00)

Även artikeln ”Plads til alle” (JP, 13/9-00), uppvisar en tolerant tongång. Denna ledare kritiserar att det inte finns några muslimska begravningsplatser i Danmark. Redaktionen menar att detta är en diskriminering av muslimer och uttrycker en förhoppning om att muslimer nu ska få en egen begravningsplats.

Forhåbentlig får denne henvendelse [att muslimer klagat, vår anm.] konsekvenser i form af [...]en muslimsk kirkegård til den store gruppe af mennesker i hovedstadsregionen, som efter et langt liv, præcis som alle andre danskere, selvfølgelig også skal have mulighed for at blive begravet i Danmark – på deres egen tros præmisser. (JP, 13/9-00)

Ledaren ”Jule-integration” (JP, 22/12-00) utgör även den ett positivt undantag. Denna ledare beskriver hur integration bedrivs på ett bra sätt i en skola i Nørrebro, där två av tre elever har utländsk bakgrund. Artikeln betonar att en av de huvudsakliga vägarna till en större integration mellan olika befolkningsgrupper i samhället är ökad kunskap om varandra.

På denne pædagogisk rigtige facon gav man eleverne et indblik i hinandens trogrundlag og religiøse hverdag, så de forhåbentlig har erfaret, hvor de to religioner, som jo historisk bygger på samme fundament, har fælles træk²², og hvor de adskiller sig fra hinanden.[...][E]nten man er opdraget i den kristna børnelærdom eller den muslimske, bliver ens religion taget alvorligt og respekteret. Det er et vigtigt og rigtigt signal at sende fra skolen til børnerne og deres forældre. (JP, 22/12-00)

I denna artikel betonas alltså likheterna mellan islam och kristendom, och att undervisning av barn för att skapa förståelse för varandras trosuppfattningar är av stor vikt.

²¹ dolda

²² gemensamma drag

3.2 Öst versus väst – en kamp mellan civilisationer?

Många debattörer såg terrorangreppen den 11 september 2001 som ett bevis på att Samuel P. Huntingtons profetia om civilisationernas kamp hade slagit in. Huntington menar i sin bok "Civilisationernas kamp" att efter det kalla krigets slut har kampen mellan ideologier ersatts av en kamp mellan kulturer och religioner, där den avgörande striden står mellan islam i dess fundamentalistiska form och västvärlden sekulariserade kultur. Muslimerna har därmed ersatt "ärkefienden" kommunisten (Huntington, 1996:28,158). Även Jyllandsposten hänvisar under perioden efter den 11 september till Huntington. Titlar som "Civilisationernes opgør" (JP, 13/1-01), "Stop religionskrigen" (JP, 24/10-01), "Det store spil"²³ (JP, 17/12-01) och "Vesten i verden"²⁴ (JP, 2/1-02) återknyter till detta tema. I dessa artiklar betonas skillnaderna mellan öst och väst och att kristendom och islam står för oförenliga värden, det vill säga en essentialistisk syn på kultur som ett statiskt fenomen. I Jyllandsposten är det tydligt att olika enheter etableras relationellt, såsom motsatsförhållandet öst/väst. Att väst, "Vi", associeras med civilisation och demokrati och öst, "de Andra", med barbari, gör det också uteslutet att det skulle finnas barbari i väst.

3.2.1 Kristendom och islam – ett möte med förhinder?

Den 13 september skrivs i ledarspalten "Civilisationernes opgør" att "[h]jerhjemme, så vel som overalt i den arabiske verden er den ohyrlige terror blevet mødt med åbenlys²⁵ jubel og hæslige²⁶ glædesscener". Här gör man kraftiga generaliseringar när man skriver "överallt i den arabiska världen" och alla arabländer dras över en kam. Man blandar även ihop begreppen "arab" och "muslim", vilket är vanligt förekommande i nyhetsmedia (Karim i Riggins, 1997:158). Man skriver också om de oförenliga värden som väst och öst står för, där väst representerar värden som individens okränkbara rätt medan öst (i.e islam) representerar en "middelalderligt, förmörkad verdensanskuelse"²⁷. Ord som "förmörkad" och "medeltida" används flitigt i ledarspalterna i sammanhang med islam. Ofta är det säkert så, att "förmörkad" och "medeltida" syftar just på de fundamentalistiska muslimerna, men då detta inte alltid skrivs ut blir islam här i sin helhet sammankopplad med medeltiden och förmörkelse. Islam blir reducerad till fundamentalism, istället för att framställas som den mångfacetterade religion som islam är. Said menar att västerlänningen alltid har betraktat Orienten som ett tidigare stadium av Västerlandet (Said, 1978:147). I detta fall motsvaras det av

²³ "Det stora spelet"

²⁴ "Väst i världen"

²⁵ påtagligt

²⁶ hemska

²⁷ världsåskådning

talet om ”medeltiden”, alltså ett lägre utvecklingsstadium. Jyllandsposten skriver också att ”ingen er tjent med, att disse forskelle²⁸ til stadighed nedtones, ja helst bortforklares i integrationens hellige navn”. De hycklar alltså inte med att de betonar skillnaderna mellan ”Vi” och ”Dom”.

Den 24 oktober 2001 refereras i ”Stop religionskrigen” till en biskop som pratar om terrorangreppen som ett religionskrig. Redaktionen menar att det inte gagnar världsfreden att tala om ett religionskrig, men skriver sedan:

At den snak kommer fra folk, der åndeligt²⁹ lever, i middelalderen [muslimerna, vår anmärkning] er i sin gru til at forstå. Men det er skidt³⁰, når den kommer fra en kirkelig embedsmand i Danmark i år 2001.

Här finns en överlägsen ton; vi i Danmark borde minsann veta bättre än de där ociviliserade människorna i öst som fortfarande lever i medeltiden. Här kan man verkligen tala om kulturrasism. I artikeln ”Det store spil” talas om ett krig mot västs kultur.

[...]Vestens kultur, om hvilken det *muligvis* [vår kursivering] er for meget at hævde att den er andre kulturer overlegen, men om hvilken vi gerne fastslår, at vi absolut foretrækker³¹ den for andre kulturer og derfor ønsker at forsvare den. (JP 17/12 2001)

I och med valet av ordet ”möjligtvis” tar man alltså inte definitivt avstånd från påståendet att västvärldens kultur skulle vara överlägsen andra kulturer, här görs också en markering av ett essentialistiskt synsätt på kultur som ett statiskt fenomen och förstärker således dikotomin ”vi/dom”. Medieforskare menar, att nyhetsjournalistikens allmänna hållning gör att vi/dom–motsättningen förstärks, och att det även hör till nyhetsjournalistikens karaktär att renodla motsättningar och att formulera sig i konflikttermer. Vi/dom preciseras inte heller alltid (Brune, 1998:29). Vi/dom blir ett essentiellt motsatspar, som varken preciseras eller problematiseras, och ingen hänsyn tas till dess uppkomst eller varierande innebörd. Här finns också en maktordning, där ”vi” och ”väst” tillhör den överordnade kategorin (de Los Reyes m fl, 2003:22).

”Det store spil” är i mångt och mycket en propagandaartikel för att Danmark bör delta i kriget mot Afghanistan, och man skriver om hur mycket de danska styrkorna tillför operationen i en nationalistisk anda. Här dras också kulturrasistiska slutsatser om hela det afghanska folket:

Historien viser, at afghanerne [...] er overmåde stolte, isolerede och nærtagende.[...] Deres æresbegreber er ikke vore. Ikke for intet skrev John Nicholson, en af regionens ypperste kendere om afghanerne i 1854: ”Glem det aldrig, deres navn er troløshet.” (JP 17/12 2001)

²⁸ olikheter

²⁹ själsligt

³⁰ strunt/dåligt

³¹ föredrar

”Deras” hedersbegrepp är alltså inte ”våra”. Vi är ärliga, de är opålitliga. Stereotypen om den lögnaktige muslimen är ett återkommande fenomen, då muslimer ofta framställts som tjuvar och bedragare i populärkulturen (Karim i Riggins, 1997:162). Man preciserar inte heller vad man menar med att ”historien viser”. I samma artikel beskriver man den form av islam som före interventionen praktiserades i Afghanistan som ”primitiv”, men man nöjer sig inte med dessa generaliseringar, utan fortsätter i denna nationalistiska och kolonialistiska anda:

Afghanistan har i alle dage været en heksekedel³² og vil i lange tider forblive en sådan. Her skall danske soldater alltså rykke ind. [...] Beslutningen er ikke alene modig - den er rigtig.

Här beskriver man alltså Afghanistan som en häxkittel. Att koppla ihop islam och muslimer med kätteri är som vi sett ett drag som har historiska rötter. Det danska beslutet, att ”befria Afghanistan”, beskrivs som ”modigt”. Enligt Bredström har nationalismen behov av tredje världen, den Andra inom nationens gränser eller hotet utifrån för att fungera (Bredström i de Los Reyes m fl, 2003:189).

Uppdelningen av den islamiska världen och västvärlden i dikotomier, ett ”vi- och dom-tänkande” är särskilt tydlig i följande stycke:

Vi skal erkende, at det er kræfter i den islamiske verden, som er på fundamental kollisionskurs med de værdier, som er vore: Respekten for liv, frihed for den enkelte, tolerance, menneskelighed og respekt for anderledeshed³³. (”Vesten i verden”, JP 2/1-02)

Här blir alltså väst synonymt med frihet, medmänsklighet och tolerans. En tolerans gentemot den islamiska världen verkar det dock inte vara tal om. Man menar att lösningen på terrorismen är både ett militärt ingripande och att sprida väst’s kulturella och politiska värden. Man är också noga med att påpeka att västvärlden inte har något ansvar för hur det ser ut i de islamiska länderna och slår fast: ”Det er ikke Vestens skyld, at den islamiske verden er en stenørken af diktaturstater.” Däremot menar man att det är väst’s ansvar ”att hjälpa de svaga”, och menar att USA bör göra ännu mer för att exportera sina värden och sin politiska kultur. Detta blir också tydligt i ledarspalten ”USA-haderne”³⁴ (JP, 22/9-01), där man frågar sig varför arabvärlden är en ”stenöken” av diktaturstater och menar att väst’s värderingar kräver att vi hjälper de svagaste. Här blir vi/dom tänkandet om möjligt ännu tydligare när man avslutningsvis skriver ”Det er forskellen på dem og oss.” Det är skillnad på dem och på oss. ”Dem” är i detta och många andra fall muslimerna, och ”oss”, även om det inte är preciserat, syftar på etniska danskar eller västerlänningar i största allmänhet. Vi mot barbariet.

I artikeln ”Lov og Lov”, på svenska ungefär ”Lag och lov” (JP, 24/1-01) inleder man så här om en stadsdel i Århus som bebos av en stor andel invandrare:

³² häxkittel

³³ annorlundahet

³⁴ ”USA-hatarna”

Gellerup har sine eksotiske kvaliteter, och dess fremmedartethed är næppe³⁵ nogen skadelig vitaminkur mot dansk selvtilstrækkelighed³⁶. Men man må alligevel³⁷ frygte, at Kiplings ord om, at Øst er Øst og Vest er Vest, og de to vil aldrig mødes [...] tager så lång tid at ændre, at den sejrende synspunkten i den offentlige debat bliver det, som en læserskribent gav udtryk for i JP Århus tirsdag. [...] [D]en uro og den kriminalitet, der er en kendsgerning³⁸ omkring Gellerup, beviser, att den der råber i Øst och den, der nikker forstående i Vest, ikke nødvendigvis kommer hinanden³⁹ nærmere.

Inledningsvis framställs alltså invandrare som ”exotiska” och som en ”vitaminkur” i form av en sorts ”positiv annorlundahet”, eller *omvänd kulturrasism*. Sedan refererar man till den insändare som nämnts ovan, vilken handlar om den höga frekvensen av kriminalitet och våld i Gellerup, och att ”vi måste sluta blunda för *fakta* [vår kursivering] om våld och mord”. Här syftas inte på infödda danskar som begår brott, utan underförstått syftar man här på invandrare. Det faktum att detta inte skrivs ut tyder på att man antingen är blind för sina egna övertygelser eller att man medvetet försöker manipulera läsaren att tro att detta är något självklart, eftersom det inte ens behöver skrivas ut. Detta kallas med diskursanalysens ord för *modalitet*, när medier lägger fram tolkningar som om de vore fakta (Winther Jorgensen, Philips, 2000:88). Man undviker att tala om bakgrundsförklaringar, exempelvis socio-ekonomiska, till våldet i Gellerup; istället spär man på de fördomar som finns och förstärker synen på invandrare som ”problem”. Talet om invandrares kultur som en ”vitaminkur” är en metafor där Danmark, nationen, liknas vid ”kroppen”. Att likna nationen vid ”kroppen” är ett vanligt förekommande fenomen i nationalistiska diskurser (Johansson & Molina i de Los Reyes m fl 2003:271). Man avslutar denna ledarartikel med att återigen påpeka att avstånden mellan öst och väst är så stora, och att problemens lösning kan ligga i den hållning man finner hos Dansk Folkeparti.

I artikeln ”Islams ord” (JP 13/9-05) hävdar man bestämt att islams gud inte kan vara densamme som kristendomens:

Rigtigt er det, at udøvere af begge religioner er monoteister, men selv om de kun har den ene gud, er der bestemt ikke tale om den samme. [...] Hvor kristendommen som det væsentlige taler om tilgivelsen⁴⁰, er islam anderledes barsk, og her lægges der ikke fingre emellem, når det gælder behandlingen af fjender⁴¹.

Sedan hänvisas till en språkforskare som gjort en undersökning där hon har ”fundet i hundredvis af henvisninger til krig og kamp”, utan att förtydliga hur undersökningen är gjord. Det är möjligen riktigt att man kan finna många hänvisningar till våld i Koranen, men detta gäller även Bibeln. Man skriver inte

³⁵ knappast

³⁶ *ung* självgodhet

³⁷ likväl

³⁸ faktum

³⁹ varandra

⁴⁰ tillgivenhet

⁴¹ fiender

heller att även medlidande, förlåtelse och ödmjukhet är centralt i Koranen (Saikal, 2003:25f), vilket skulle ge en mer komplex bild av islam. Det man som läsare blir intalad är den ensidiga bild av islam som ”våldspräglad”, en bild som stämmer väl in på stereotypen av islam.

3.2.2 Bilden av muslimska kvinnor

När det gäller vad som skrivs om muslimska kvinnor på ledarsidorna, handlar det ofta om slöjan eller ”slöjdebatten”. I ledarartikeln ”En dårlig dom” (JP, 11/8 2000) beskrivs kvinnor som bär slöja vid flera tillfällen som kvinnor som ”insisterar på att bära slöja”. Detta är intressant, eftersom stereotypen av muslimska kvinnor vanligtvis är att de är passiva och styrs av sin familj (Brune i de Los Reyes m fl, 2003:179). I artikeln skrivs om ett fall då en muslimsk kvinna anmälde ett företag för att hon inte tilläts bära slöja på sin praktikplats. Kvinnan fick en ersättning på 10 000 danska kronor, något som redaktionen på Jyllandsposten tycker var fel, och de menar att företaget borde gå vidare och överklaga domen. De menar att det är en ”fundamentalism som ligger bakom slöjkampanjen/slöjsaken” som ”inte kommer att gagna integrationen av muslimska kvinnor i Danmark.”

I ledarspalten ”Lov og lov”⁴², vilken tidigare nämnts, står att läsa: ”I søndags gæstede JP Århus mænd fra den arabiske kulturforening og fra den arabiske Lykkeskolan (mens deres kvinder stod i køkkenet!)” (JP, 24/1-01). Här får läsaren inte veta om kvinnorna stod i köket och lagade mat på kulturföreningen, eller om det syftas på ett fördomsfullt antagande om att de arabiska kvinnorna *förmodligen* var hemma och lagade mat. Kommentaren är lösryckt ur sitt sammanhang och bidrar till att befästa fördomarna hos den ouppmärksamme läsaren. Det stämmer även väl in på den dominerande stereotyp som finns om arabiska och muslimska kvinnor, att de skulle vara isolerade och förtryckta och gör allt hemarbete medan deras män är ute och roar sig.

I ledarspalten ”Farvel!” (JP, 27/10-01) som handlar om islam och dess oförenlighet med demokrati, talas om att man måste rationalisera ”det nordiske tagselvbord”⁴², der lokker⁴³ uoplyste og uproduktive invandrere til landet”.

Den [tagselvbordet, vår anmärkning] skal bekæmpes med begrænsning af familiiesammenføringer, der betyder import av uudannede unge kvinder, der aktivt holdes hen i uvidenhed⁴⁴ og under-trykkelse af deres ægtemænd og slægtninge her i landet. Den skal bekæmpes med oplysning og undervisning i vestlige verden. (”Farvel!”, JP 27/10-01)

Invandrarkvinnor klumpas här ihop till en massa som är utbildade, okunniga, passiva och förtryckta av sina manliga släktingar. Ylva Brune (i de Los Reyes m

⁴² smörgåsbord

⁴³ lockar

⁴⁴ ovetande

fl 2003:179) menar att det är vanligt att ”den orientaliska” kvinnan eller ”invandrarkvinnan” beskrivs i negativa termer som dessa. I citatet ovan ligger den underliggande betydelsen i att dessa ”oproductiva” och ”oupplysta” kvinnor syftar på muslimska kvinnor då artikeln i övrigt handlar om motsättningen mellan västliga och islamiska värden. Genom att inte skriva ut detta, görs bilden av muslimska invandrare som ”oproductiva och oupplysta” till en odiskutabel sanning. Detta är ett exempel på distinktionen ”bra/dåliga” invandrare, som diskuterats tidigare. Detta är också ett exempel på *modalitet*, det vill säga att individuella tolkningar blir till ”fakta” då de skriver att familjeinvandring är detsamma som import av utbildade unga kvinnor. ”Undervisning i västliga värden”, är här underförstått jämställdhet och frihet. För de invandrare som, trots utbildning i Danmark, håller fast vid sina värderingar finns inget förbarmande:

Til både invandrere, flygtninge og de mennesker som er født og opvokset her i landet, og som alligevel trods skolegang og uhindrad adgang til oplysning føler⁴⁵ opholdet som en pestilens⁴⁶, er der én og kun én bara ett rimelig besked fra det danske samfund: Farvel! Ingen holder på jer. Det står jer frit for at finde et sted, der opfylder jeres behov for at blive undertrykt. Men forsøg ikke at tvinge det danske samfund tilbage til middelalderen. (”Farvel!”, JP 27/10-01)

Här menar man alltså att de som inte finner sig till rätta i det danska samfundet har ett behov av att bli förtryckta. Orden ”mörk”, ”förmörkelse”, ”medeltida” och förtryck upprepas ständigt i sammanhang med islam, som ett mantra som ska präntas in i huvudet på läsaren. Hvitfeldt skriver i ”Den muslimska faran” (Hvitfeldt i Brune, 1998:84) att ”när centrala och stereotypa symboler i bild- och skriftspråket styr publikens uppfattning i negativ riktning blir också saklig information om islam och muslimer mycket komplicerad.” Många reagerar negativt på bilder av kvinnor med slöja, vilket gör att även positiv mediebevakning kan bli problematisk. Om läsaren ständigt konfronteras med ord som ”medeltida” och ”förmörkad” i sammanhang med islam blir detta till slut den bild som dyker upp när det talas om islam även i andra sammanhang.

3.2.3 Yttrandefriheten och Muhammedkarikatyerna

Den 30 september 2005 publicerade Jyllandsposten de omtalade Muhammedkarikatyerna som ironiskt nog kallas ”Muhammed-tegningerna” (Muhammed-teckningarna) eller ”Muhammedsagen” (Muhammed-saken) i Danmark, det vill säga en nedtoning av scenariot. Under tiden som föregick publiceringen handlar en rad ledarartiklar med de valda sökorden om yttrandefrihet. I artikeln ”Lang vej igen” (JP, 22/9-05) står att danska imamer velat pålägga statsministern att införa pressensur för att förhindra att tidningar skriver kränkande om islam och muslimer.

⁴⁵ upplever

⁴⁶ pest

[I]mamer, som fredag efter fredag står i deres moskéer og tordner mod⁴⁷ det danske samfund, dets skørlevned og dess vandtro indbyggere⁴⁸. [...] Imamer, der end ikke har gjort sig den ulejlighed⁴⁹ at forsøge at tale og forstå dansk, tillader sig at belære statsministern om, hvordan han skal forvalte tale- og ytringsfriheden i et demokratisk samfund. (JP 22/9-05)

Dagen för publiceringen av Muhammedkarikatyrerna förklarar man på ledarsidan med undergångstiteln ”Truslen fra mørket”⁵⁰ (JP, 30/9-05) varför man valt att publicera teckningarna. Det påpekas att alla är rädda för att driva med islam men de menar att det nu får vara nog. Återigen beskrivs imamerna som ”galningar” och ”repräsentanter for en mørk og voldspræget middelalder”, medan Muhammedkarikatyrerna beskrivs som ”intelligent satir”; därmed görs distinktionen väst – civilisation och öst- barbari. Imamerna tillskrivs även på ett förlöjligande sätt egenskaper som ”monumental selvhøjtidelighed”. Dessa beskrivningar är inte nya, tvärtom återfinns de i beskrivningar av islam och muslimer ända sedan medeltiden. För att använda Saids ord:

Orientalen är irrationell, fördärvad (fallen), barnslig, ”annorlunda”, och således är européen rationell, dygdig, mogen, ”normal”. (Said 1978:112)

I artikeln ”Ordet frit” (JP, 12/10-05) uttrycks en förvåning hos redaktionen över att reaktionerna på Muhammedkarikatyrerna blivit så starka: ”Nogle går så vidt som til at forlange, at vi skal ’undskylde’ og ’trække’⁵¹ tegningerne tilbage.” Senare förklarar de att meningen med att publicera karikatyrerna inte var att kränka människor, men att det vore dem främmande att ”undskylde en handling, som er en naturlig del af det at drive medievirksomhed” och hänvisar till den fria debatten. I en annan artikel, ”JP og tegningerne” (JP, 30/10-05) tillbakavisar man kritik som tidningen fått av en religionsforskare, Mikael Rothstein, som hävdar att Jyllandsposten är generellt fientligt inställd till muslimer. Jyllandsposten menar att detta är ”direkt felaktigt” och försvarar sig med att de bara är kritiska mot islamism och religiös fundamentalism som tar sig uttryck i ”undertrykkelse och åndelig förmørkelse”. De fortsätter sedan i en satirisk ton: ”

Påfaldene mange mener at vide, at Morgenavisen Jyllands-posten med de 12 Muhammed-tegninger har ønsket at provokere og forgifte forholdet mellem muslimer og ikke-muslimer. Det er noget vās⁵².

⁴⁷ dundrar emot

⁴⁸ dess invånarens lösaktiga leverne och vantro

⁴⁹ besväret

⁵⁰ ”Hoten från mörkret”

⁵¹ dra

⁵² nonsens

4 Slutsatser

4.1 Förändring av diskursen

Vår kvantitativa undersökning visar en ökning av antalet artiklar som innehåller de valda sökkategorierna, vilket tyder på att muslimer och även invandring mer generellt blivit mer omdiskuterat. Efter den 11 september 2001 skedde, föga förvånande, en ökning av antalet artiklar, sedan följde en markant nedgång under 2002 och framför allt 2003 och sedan steg antalet artiklar igen under 2004. Ökningen kulminerade efter Muhammedkarikatyrens publicering den 30 september 2005. Diskursen under de första månaderna år 2006 har som nämnts inte ingått i undersökningen, vilket dock kan bli en uppgift för senare forskning. Man kan också se tendenser till att det skrivs mer om muslimer i förhållande till invandrare generellt, och att denna tendens har förstärkts. Terrordådet den 11 september och Muhammedkarikatyerna kan i viss mån förklara detta, men tendensen kan även skönjas under andra perioder (se tabell i stycke 1.6)

Vi har även kunnat skönja en förändring av innehållet i diskursen. Jyllandspostens ledare från år 2000 handlade till stor del om integration vilket i deras tolkning ofta blev synonymt med assimilation. De ledarartiklar i vårt urval som uppvisade tydliga positiva undantag var också alla från år 2000. Därefter har vi märkt en förstärkning av ”vi/dom-tänkandet” i diskursen och en något mer hetsig ton i debatten. Denna förändring nådde sin kulmen efter den 11 september 2001, då många artiklar berörde östs och västs ”oförenliga värden”. Hösten 2005 då antalet artiklar om muslimer steg kraftigt, handlade de flesta artiklar om yttrandefrihet och varför Jyllandsposten valde att publicera Muhammedkarikatyerna. Jyllandsposten ser sig själva som yttrandefrihetens försvarare, vilket också blir tydligt i debatten om invandring.

4.2 Avslutning

Vi har sett tydliga tendenser till att muslimer framställs som de Andra på Jyllandspostens ledarsidor. Antagandet om att muslimer framställts på ett negativt sätt även innan publiceringen av Muhammedkarikatyerna anser vi har besannats genom denna analys. Muslimer pekats ut som en ”problemtyngd” grupp som har svårare än andra invandrargrupper att anpassa sig till de kulturella värderingar

som det danska samfundet anses bygga på, det vill säga frihet, tolerans, demokrati och mänskliga rättigheter. Muslimernas värderingar och samhällen å andra sidan beskrivs med ord som "själsförmörkelse", "medeltid", "stenöken av diktaturstater" och förtryck, enligt en kulturrasistisk retorik som vi anser vara ett uttryck för islamofobi. Muslimer beskrivs även som arbetsovilliga, inproduktiva och utbildade, och med avsikten att utnyttja det danska välfärdssystemet. Det hävdas ofta att de ställer orimliga krav. I vissa artiklar tar redaktionen upp exempel på "välfungerande muslimer", men markerar tydligt att dessa är undantag och "mönsterbrytare". Jyllandspostens diskurs har ofta drag av nationalism och man talar om vikten av att bevara "danskheten". En åtstramning av invandringspolitiken är också ett återkommande ämne.

Vår studie visar att Jyllandsposten använder en rasifierad diskurs där "vi/dom-tänkandet" på ledarsidorna dras till sin spets, inte minst genom publiceringen av Muhammedkarikatyrerna. "Dom", är i detta fall invandrare, i många fall muslimer. Budskapet till läsaren blir att "vi" i den "civiliserade världen" skulle vara fundamentalt olika "dom" som fortfarande anses befinna sig i den "mörka medeltiden". Tiden kring år 2000 och 2001 som föregick de största åtstramningarna inom invandrings- och integrationspolitiken år 2002 karaktäriserades diskursen i Jyllandsposten av ett propagerande för hårdare tag. I övrigt har vi inte kunnat se några direkta kopplingar mellan diskursen och förändringarna inom invandrings- och integrationspolitiken. Vi förväntade oss kanske att detta skulle vara tydligare, men det är möjligt att detta debatterades mer tidigare.

En begränsning av vår studie är att den endast omfattar Jyllandsposten. Detta gör att vi inte kan dra några generaliserande slutsatser om diskursordningen i Danmark. Då Jyllandsposten förespråkat de åtstramningar som skett inom integrations- och invandringspolitiken kan man dock se denna diskurs som en strömning i den större debatten. Även om vi inte kan uttala oss om i vilken grad människor påverkas av just diskursen på Jyllandspostens ledarsidor tror vi ändå att mediediskurser har makt att påverka människors världsuppfattning. Vi anser att det är viktigt att uppmärksamma rasism i alla dess former, och att tendenser till rasifierad diskurs, som den i Jyllandsposten, även kan återfinnas i medier i andra länder.

5 Referenser

Litteratur

- Bergström, Göran -- Boréus, Kristina, 2005. *Textens mening och makt*. Studentlitteratur: Lund
- Fairclough, Norman, 1995. *Critical Discourse Analysis: A Critical Study of Language*. Longman: London
- Huntington, Samuel, 2002. *The clash of civilizations and the remaking of world order*. Simon & Schuster: London
- Hvitfelt, H., 1998. *Den muslimska faran -- om mediebilderna av islam*, i Brune, Ylva (red) *Mörk magi i vita medier -- svenska nyhetsjournalistik om invandrare, flyktingar och rasism*. Carlssons: Bjärnum
- Karim, Karim H., 1997, *The Historical Resilience of primary Stereotypes: Core Images of the Muslim Other*, i Riggins, S. H, (red.), *The Language and Politics of Exclusion*, SAGE Publications: London
- Kamali, Masoud i Loomba, Ania, 2006. *Kolonialism/Postkolonialism*. Tankekraft förlag: Stockholm
- Loomba, Ania, 2006. *Kolonialism/Postkolonialism*. Tankekraft förlag: Stockholm
- Riggins, Stephen Harold (red), 1997, *The Language and Politics of Exclusion*. SAGE Publications: London
- Reyes, Paulina de Los – Molina, Irene – Mulinari, Diana 2003. *Maktens olika förklädnader – kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Bokförlaget Atlas: Stockholm.
- Said, Edward W, 1978. *Orientalism*. Ordfront: Stockholm.
- Saikal, Amin, 2003. *Islam and the West*. Palgrave: Storbritannien
- Smith, Steve & Owens, Patricia i Baylis & Smith, 2004. *The Globalization of world politics – An introduction to international relations*, 3:rd ed. Oxford University Press: Oxford
- Winther Jorgensen, Marianne – Philips, Louise, 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Studentlitteratur: Lund
- Yuval-Davis, Nira, 1997. *Gender and Nation*. SAGE Publications: London

Artiklar:

DN, 22/4-06: "Jyllandsposten størst i Danmark", Erik Ohlson

Jyllandsposten, 31/7 2000: "Åben debat"

Jyllandsposten, 11/8 2000: "En dårlig dom"

Jyllandsposten, 16/8 2000: "Truende tolerance"

Jyllandsposten, 10/9 2000: "Forbudt debat"

Jyllandsposten, 13/9 2000: "Plads til alle"

Jyllandsposten, 14/9 2000: "Radikalt løfte"

Jyllandsposten, 22/12 2000: "Jule-integration"

Jyllandsposten, 24/1 2001: "Lov og lov"

Jyllandsposten, 15/8 2001: "Muslimske krav"

Jyllandsposten, 17/8 2001: "Dystre udsigter"

Jyllandsposten, 13/9 2001: "Civilisationernes opgør"

Jyllandsposten, 20/9 2001: "De selvudslettende"

Jyllandsposten, 22/9 2001: "USA-haderne"

Jyllandsposten, 24/10 2001: "Madkultur, tak!"

Jyllandsposten, 24/10 2001: "Stop religionskrigen"

Jyllandsposten, 27/10 2001: "Farvel!"

Jyllandsposten, 30/10 2001: "Skarp tale"

Jyllandsposten, 11/11 2001: "Folkets røst"

Jyllandsposten, 18/11 2001: "Fremmedbyrden"

Jyllandsposten, 17/12 2001: "Det store spil"

Jyllandsposten, 2/1 2002: "Vesten i verden"

Jyllandsposten, 6/2 2002: "Mørkemænd"

Jyllandsposten, 13/9 2005: "Islams ord"

Jyllandsposten, 22/9 2005: "Lang vej igen"

Jyllandsposten, 30/9 2005: "Truslen fra mørket"

Jyllandsposten, 12/10 2005: ”På afveje”

Jyllandsposten, 12/10 2005: ”Ordet frit”

Jyllandsposten, 30/10 2005: ”JP og tegningerne”

Jyllandsposten, 30/11 2005: ”Send bare pengene”

Jyllandsposten, 22/10 2005: ”Bedre folkeskole”

Politiken, 4/11-05, ”Skriv under eller rejs væk: Erklæring”, redaktionen

Hemsidor:

Levande Historias hemsida (8/4-06): <http://intolerans.levandehistoria.se/default.php?id=11>

Sverige mot rasism: www.sverigemotrasism.nu/templates/svNormal_2551.asp

Utrikesdepartementets landinformation Danmark:

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/04/24/77/09abd734.pdf>

UD:s rapport om mänskliga rättigheter i Danmark 2005 www.ud.se

Danska Utlänningsstyrelsen: www.udlaendingestyrelsen.dk